

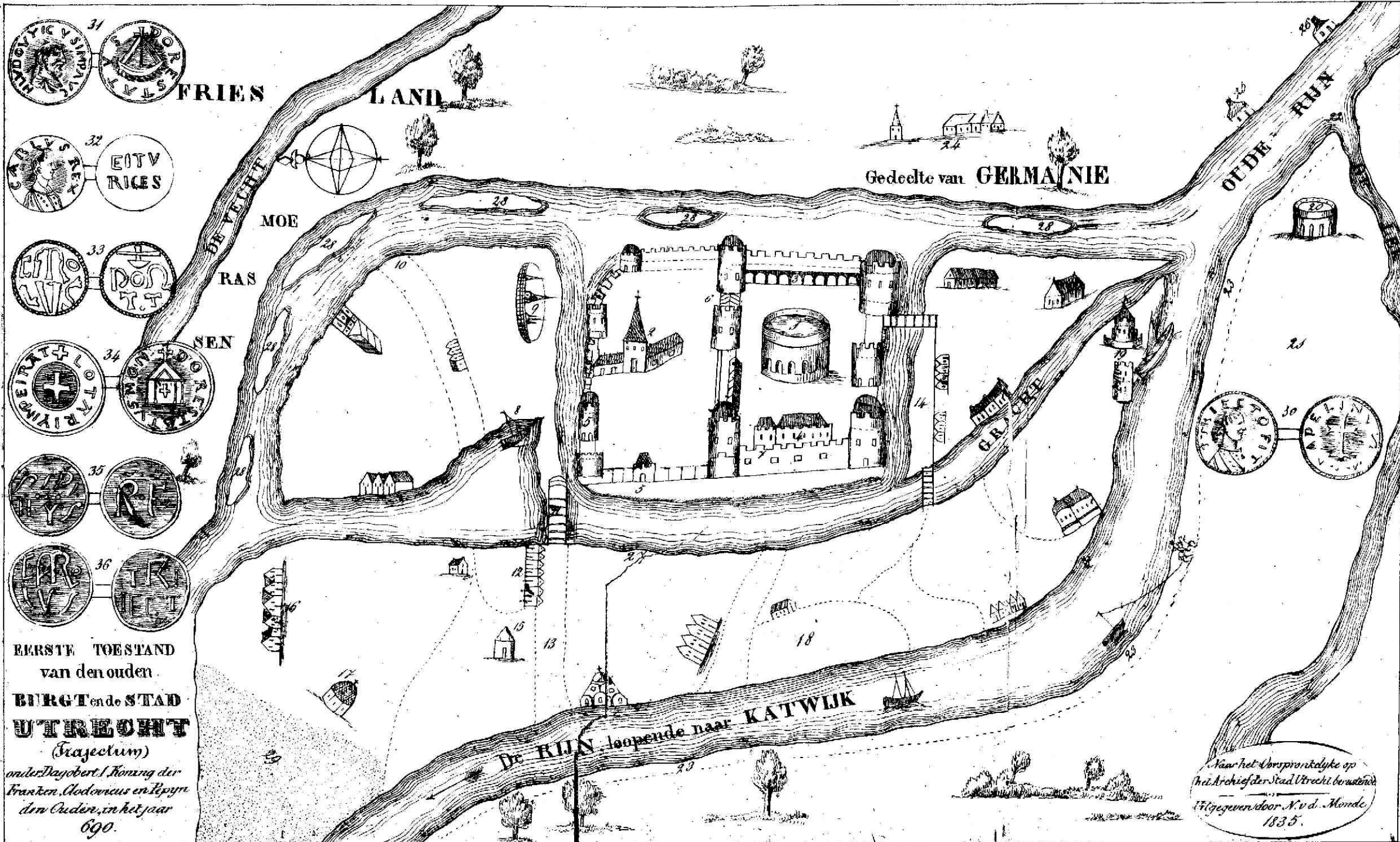
DE STAD EN BURGT *UTRECHT* IN DE VII EEUW.

(Volgens het kaartje.)

Daar er, zoo ver ons bewust is, geen oudere platte grond van de stad Utrecht is uitgegeven, dan die, welke zich in het werk *Batavia Sacra* bevindt, en door *Blondeel* in zijne beschrijving der stad Utrecht, is overgenomen, kwam het ons niet ongepast voor, een plan der stad en burgt *Trajectum* (Utrecht), hetwelk wij in een oud handschrift vonden, in ons Tijdschrift te plaatsen; wij gevoelden ons hiertoe te meer opgewekt, censdeels door de meer uitvoerige behandeling en aanwijzing der beteekenis van sommige gebouwen en straten, hetwelk aan eerstgemelde kaart ontbreekt, anderdeels door de aansporing van bevoegde Oudheidkundigen, die te regt opmerkten, dat de uitgave van hetzelfde tot nadere waarnemingen zoude kunnen leiden.

De platte grond is waarschijnlijk vervaardigd naar eene overoude schilderij of teekening, en later, naar de beschrijving van Utrecht door *Hortensius* uitgeg.
I. D. 2^e. St.

FRIES LAND

Gedeelte van GERMANIE

OUDE RIJN

DE VECHT

RAS SEN

DE GRACHT

DE RIJN loopende naar KATWIJK

EERSTE TOESTAND
 van den ouden
BURGT ende STAD
UTRECHT
 (Trajectum)
 onder Dagobert I. Koning der
 Franken, Clodovicus en Pepijn
 den Ouden, in het jaar
 690.

Naar het Oorspronkelijke op
 het Archief der Stad Utrecht bewaard
 Uitgegeven door N. v. d. Monde
 1835.

werkt; ten minste, wij komen tot deze overtuiging, door enkele voorwerpen, die eerst in later tijd gesticht of aangelegd, echter op dit kaartje staan uitgedrukt.

De hoogte aan de Noordoostzijde der stad, aange-
wezen onder N°. 10, en welke langs de geheele Oost-
zijde doorloopt, is onlangs, bij het afbreken der wallen,
allezins bewaarheid gevonden; van de Wittevrouwen-
poort tot aan de Bregittestraat nam men eenen vasten
grond van leem en aarde waar, zijnde de muren der
stad aldaar niet op steenen fundamenten, maar onmid-
delijk op de aarde gebouwd, gelijk men onderzocht en
bevonden heeft aan de gemetselde bogen, die als ken-
merken der oudheid in de nieuwe wandelingen zijn
blijven staan. — Hetzelfde is mede waargenomen bij
het afbreken van den wal achter de St. Nicolaas kerk, en
zal zich welligt langs het bolwerk Zonnenburg tot aan
de Bregittestraat uitstrekken, gelijk het verder aan die
zijde der stad tot aan de Wittevrouwepoort voortloopt.
Men vindt op sommige plaatsen hoogten, die om-
trent 2 voet boven het waterpas der stad verheven zijn.

Wij hebben ons niet voorgesteld bij dezen platten
grond eene volledige geschiedenis van de stichting der
stad of burgt te geven; deze is reeds zoo menigvuldig
en door zulke bekwame pennen beschreven, dat wij
ons onbevoegd rekenen aan deze schriften eenige be-
langrijkheid bij te zetten; te meer daar dezelve on-
derling in gevoelen verschillen, en wij op ons gezag
hierin niet durven, noch kunnen beslissen.

Wij willen ons dus alleen bepalen bij de aanwijzing
der gebouwen, straten, markten en muntten, die in
of bij de stad zijn opgedolven.

Alvorens echter hiertoe over te gaan, moeten wij den lezer herinneren, dat tijdens de teekening van het kaartje, de mathematische naauwkeurigheid zoo stipt niet in aanmerking werd genomen, en het topographisch teekenen op eenen lagen trap stond. Men zou zich anders, en te regt, verwonderen, de steden Wijk en Rhenen, benevens de rivier de Lek en de sterkte Wiltenburg zoo nabij den burgt of de stad te vinden. Deze onevenredigheid komt ons voor als een kenmerk harer oudheid en zal den opmerkzamen waarnemer in zijne beschouwing niet hinderlijk zijn. Wij voor ons hebben niet gearzeld hetzelfde te geven, zoo als het daar ligt, zonder ons de geringste verandering daarin te veroorloven. — Hierop maken de munten en het letterschrift eene uitzondering. De eerste, op de oorspronkelijke teekening gebrekkig en gedeeltelijk uitgewerkt, zijn door ons, zoo naar de afbeeldingen van van Loon en van Mieris, als naar oorspronkelijke, uitgevoerd; het tweede is uit het Latijn overgezct en met de thans gebruikelijke letters aangewezen.

Na deze aanmerkingen gaan wij over tot de aanwijzing der onderscheidene voorwerpen:

1. De burgt Antonia, bij sommige schrijvers Antonina genaamd.
2. De kapel of kerk van den H. Thomas, zijnde de oudste, waarvan men gewag gemaakt vindt; dezelve stond ongeveer ter zelfder plaatse, waar thans nog de Dom staat.
3. Legerplaats Tricht.
4. Vrijplaats (*Immunitas*.)
5. Romeinsche wachten.

6. Bedehuis van het H. kruis, gesticht na de verwoesting van de Thomas kapel, in derzelve nabijheid.
7. Stads korenmagazijn.
8. Rijnkenshaven, later Kyntkens- of Kindjeshaven genaamd, is waarschijnlijk eene haven of legplaats voor schepen geweest, dewijl men aldaar bij het opgraven der fundamenten vele overblijfselen van scheepstuig enz. gevonden heeft. — De volkslegende, dat aldaar een kind in eene wieg bij eenen zwaren watervloed zou zijn komen aandrijven, hebben wij nergens bewaarheid gevonden.
9. De Renbaan.
10. Eene hoogte alwaar de schepen aankwamen.
11. De stadsbrug.
12. De markt.
13. De steenen straatweg.
14. Romeinsche straatweg.
15. Het Tolhuis, alwaar men voor het vee bij het inkomen der stad een weggeld betaalde.
16. Waterstraat.
17. De St. Jacobi kerk.
18. De Rundermarkt.
19. De Tolpoort: alhier moesten de schepen vertol- len; en om de onwilligen te bedwingen, stichtte men eenen toren in de nabijheid der poort, die den naam van Tol-toren ontving, welke naam later overging in dien van Bijlhouwers-toren, de- wijl de bewaking dier sterkte werd toevertrouwd aan het bijlhouwers- of timmerlieden-gild. De zelve is thans ingerigt tot eenen pelmolen en de

poort, die de oudste van de aanwezige is, draagt den naam van de Tolsteegpoort.

20. Wiltenburg. Dit slot zou gelegen hebben bij het gehucht Vechten onder Bunnik.
21. De grond alhier is zeer puinig, en nog dagelijks worden er munten opgedolven van Romeinsche Keizers, benevens allerlei wapentuig, steenen met opschriften en kleine beeldjes, aardenwerk van verschillende kleuren, vooral van Samische aarde enz., hetwelk aanleiding heeft gegeven, tot opgravingen van wege het Gouvernement, welke reeds de gewenschte gevolgen hebben gehad, en nog heden met ijver worden voortgezet, door de commissie ter opdelving van Romeinsche oudheden in de provincie van Utrecht, welke gevormd is uit de Heeren, Burgemeester van Asch van Wijck, Tuijll van Keulhorst, van Heusde, van Goudoever en Dorn Seiffen met den Heer Nahuis als Secretaris, zijnde de Heer Mr. J. Scheltema in de vorige maand overleden.
22. De mond van de rivier de Lek, die zijnen oorsprong zoude verschuldigd zijn aan eene zandbank, welke zich te Katwijk bij de uitwatering van den Rhijn plaatste, waardoor deze laatste rivier met verlies van haren naam zich door eenen geweldigen vloed eenen anderen weg baande, die de Lek zoude genaamd zijn.
23. Militaire weg.
24. Oudwijk, een klooster voor adellijke Jonkvrouwen van de Benedictijner orde.

25. Rhenen.
 26. Wijk bij Duurstede.
 27. De Voorstad. Hier maakten de visschers hunne netten gereed; van waar dit gedeelte de Lijnmarkt genaamd werd.
 28. Eilanden.
 29. Zandige plaatsen, thans nog het Zand genaamd.
 30. Gouden muntje, hetwelk op de voorzijde de beeldtenis van eenen Oostfrankische Koning voorstelt met dit randschrift:

TRIECTO FIT. (*Te Utrecht gemaakt*)

De tegenzijde is met een staand kruis bestempeld met het opschrift:

MADÉLINUS MONETARIUS.

(*De Muntmeester Madelinus.*)

31. Dit muntje is geslagen te Duurstede; de voorzijde is met 's Keizers borstbeeld voorzien, en met eenen vorstelijken lauwerkrans versierd, met dit randschrift:

HLUDOUVICUS IMPERATOR AUGUSTUS

(*Lodewijk, doorluchtige keizer.*)

Op de keerzijde ziet men een scheepje, welks mast een kruis maakt, met het randschrift:

DORESTATUS (*Duurstede.*)

32. Voert het borstbeeld van koning Karel

CARLUS REX.

Aan de keerzijde EITURICES (*).

(*) Dit moet waarschijnlijk zijn *Biturices*. Zie Le Blanc Monn. de France p. 135 no. 6, p. 142. die dit *Bourges* noemt, en dit muntje aan *Karel den Kalen*, 840—877. toeschrijft; anderen meenen, dat het *Berry* zoude beteekenen.

33. Op de voorzijde, waarop zich geen beeldwerk bevindt, leest men den naam van CAROLUS (*Karel*), op de keerzijde staat boven een scheepshamer, daaronder

DORESTATUS (*Duurstede.*)

34. Munt van Keizer Lotharius, te Duurstede A. 855—869 geslagen, op de voorzijde een kruis met 4 punten omringd van het randschrift

LOTARIUS IMPEIRATOR

(*Keizer Lotharius.*)

Aan de keerzijde staat eene kapel met het randschrift

DORESTATUS MONETARIUS

(*te Duurstede gemunt*) (*).

35. Dit muntje is ruw van maaksel, op de voorzijde vindt men alleen den naam van

PIPINUS (*Pipijn.*)

Op de tegenzijde zijn de letters R. en F. gesteld, welke beteekenen *Rex Francorum* (*Koning der Franken*), en is dus A. 752—768 geslagen.

36. De voorzijde zonder beeldwerk is de stempel met 's Vorsten naam CAROLUS (*Karel*); op de tegenzijde, mede zonder beeldwerk. leest men den naam der stad TRIECTUM (*Utrecht*).

(*) Naar een oorspronkelijk zilveren muntje, gevonden aan de Maliebaan en thans berustende op het Stads Archief alhier. Mede te vinden bij van Loon *aloude hist.* II. dl. 87. en van Mieris *biss. munten* pl. I. no. 13; bij deze beiden echter met de letter H. voor LOTARIUS en zonder de vier punten rondom het kruis, welke punten, volgens het gevoelen van den Heer Mr. G. Dorn Seiffen, de waarde der munt aanduiden, gelijk ook op dat van PIPIN No. 35, de drie punten.